

Úti beszámoló a 2019. május 11-ei „Kiskunhalas és a Fejetéki-mocsár” külön buszos útról

Napsütéses szombat reggel indultunk útnak 34 vidám utastársal, hogy felfedezzük a Kiskunság egy szegletét. Első állomásunk a **Kiskunhalas** határában elterülő **Fejetéki-mocsár** volt, amely a Duna-Tisza közére hajdan jellemző kiterjedt tőzeges mocsarak és nedves rétek egyik utolsó maradványa. Itt találkoztunk a Kiskunsági Nemzeti Park természetvédelmi őreivel, Somogyi Istvánnal és Kovács Enikővel. Elindultunk a 2015-ben létesített tanösvényen, melynek állomásait fotókkal, ismertetővel ellátott táblák jelzik. István az itt honos állatfajokból hozott magával üvegben barna ásóbékát, mocsári teknőst, piócát, melyeket, miután megismerkedtünk velük, természetes élőhelyükön szabadon engedtünk. Enikő különféle gombákat hozott magával és nagy lelkesedéssel mutatta be őket.

Istvántól sok mindent megtudtunk a területről. Elmondta, hogy egykoron, a lecsapolások és vízrendezések előtt a XX. sz. közepéig az egész Duna-Tisza közén, így Kiskunhalason is, kiterjedt mocsárvilág volt. A Fejetéki-mocsár a többi hátsági vizenyős területhez hasonlóan a csapadékból és a talajban szivárgó vizekből táplálkozik. Az elhalt növények anyaga az oxigénszegény körülmények között nem tudott teljesen lebomlani, így megindult annak felhalmozódása, tőzeggé fejlődött. A tőzeges talaj jelenlétét bizonyítja a terület növényzete is. A legmélyebb részeken viszonylag fajszegény fűbokrokka tarkított mocsári nádasokat találunk. Ennek szegélyében a terület legértékesebb társulásai húzódnak meg, a zombéksásosok és semlyékek. A zombékos nevét a vízből sokszor egy-másfél métere is kiemelkedő, oszlopszerű zombéksás tövekről kapta, amelyek sűrűn összefonódó gyökerekből és hajtásokból állnak. A pásztorok kiszárították, és üllőkének használták ezeket.

A zombékosok nehezen veszik fel a vizet, ezért sokszor rajtuk élve növények telepednek meg, pl. mocsári galaj, lizinka, réti fűzény. A zombékok közti semlyékek rejtik a Duna-Tisza köze egyik legritkább védett növényét, a fehér virágú vidrafüvet. Gyógyhatását már az ókori görögök és rómaiak is ismerték. A magasabban fekvő részeken kiszáradó láprétek alakultak ki, ahol sok védett növényfaj él, pl. a szúnyoglábú bibircsvirág, mocsári kosbor, ujjaskosbor, vitézkosbor. Számos kétéltű, hüllő és madárfaj is él itt. A 25 hektáros területet 1995-ben védetté nyilvánították.

Szép sétát tettünk a tanösvényen, a buszhoz visszafelé az úton találkoztunk egy fiatal vízisiklóval. Nevéhez hűen fűgőn siklott az úton, de amint észrevett minket, védekezésképpen jellegzetes S-alakba tekeredett. Elköszöntünk vezetőinktől és a Csipke Hotelbe mentünk, ahol finom ebéd várt ránk.

Ebéd után Kiskunhalas legnevezetesebb intézményébe, a **Csipkeház**ba mentünk. A gondozott park végén álló Csipkeházat 1935-ben emelték a hagyományos, tornácos parasztházak mintájára, kifejezetten a csipkevarrók munkahelyeként, s hogy őrizzék a világhírű halasi csipke mintakincsét, terveit, hagyományait. Szécsiné Rédei Éva fogadott minket és mesélte el a halasi csipke történetét.

A női viseletben a csipke fontos szerepet játszott, főleg nálunk, magyaroknál, mivel a díszmagyar elengedhetetlen tartozéka a csipkekötény volt. Az igényes emberek érdeklődése a XIX. század végére ismét a művészi, valódi csipke felé fordult. Valódi csipkének a vert és varrott csipke számított. Varrott csipke azonban Magyarországon sohasem készült, azt meg kellett teremteni.

A **halasi csipkét** 1902-ben két tehetséges iparművész, az erdélyi Dékány Árpád (1861-1931) rajztanár és Markovits Mária (1875-1954) kézimunka tanítónő teremtette meg. Dékány elhatározásának megvalósulása, hogy megteremti a magyar varrott csipkét, nem volt könnyű. Megtervezte a gyönyörű csipkéket, de terveit sem édesanyja, sem más kitűnő hímvarró asszony nem tudta megvalósítani, mert Dékány tervei a hagyományos technikával évekig kivitelezhetetlenek voltak. 1902-ben költözött haza Kiskunhalasra Markovits Mária. Az ő érdeme az eredeti új technika, melynek "megszületése" hónapokig tartott.

Elkészítése roppant aprólékos, időigényes. Százszázalékos kézi munkát igényel, amelyet hófehér, lehetőleg cernával és a szinte láthatatlan tűvel végeznek. Készítésének titkát csak a beavatottak, a halasi csipkevarrók ismerik. A csipkevarrás egyedülálló technikája nemzedékről-nemzedékre száll. Bár a technika több mint 110 éves, a csipkék mégis minden évben új motívumokkal bővülnek, melyekben a hagyomány a jelenkor értékeivel társul. A magyar állam ajándékként számos nemzetközi kiválóság kapott halasi csipkét. Többek között a japán császárné, II. Erzsébet brit királynő, Bush volt amerikai elnök felesége. Halasi csipkét kapott ajándékba az 1996-ban Magyarországra látogató II. János Pál pápa is.

Megnéztük a csipkevarrási bemutatót, megcsodáltuk a 2013. óta Hungarikumként számon tartott gyönyörű alkotásokat és sokan vásároltunk is – no nem csipkét, hanem a legszebb csipkemotívumokkal díszített hűtőmágneseket.

Innen a **Berki Galéria** felé folytattuk utunkat. A galériának otthont adó egykori Babó-villa oldalán egy óriás falikép tűnik fel. A falfestmény Berki Viola: Zöld Marci című szitanyomatának felnagyított másolata. Zöld Marci a magyar betyárromantika egyik első képviselője (1790-1816). És miért pufogtat a levegőbe Marci itt Halason? A válasz egyszerű: a Berki Galériába invitálja a látogatókat.

A galériában már várt minket Szabóné Biacs Ildikó, aki először az épület földszintjén lévő két állandó kiállításban kalauzolt el minket, majd az időszakos kiállításoknak helyet adó tetőtérben kaptunk izgalmas vezetést a kortárs halasi festő, Sáli Levente képeiről.

Az egyik állandó kiállítás a város szülöttének, **Berki Violának összegyűjtött munkáit** mutatja be. Berki Viola gyermekkorát itt a kiskunhalasi tanyavilágban töltötte. 1951-től a budapesti Képzőművészeti Főiskolára járt, ahol életre szóló barátságot kötött Kondor Bélával és Gross Arnolddal, akikkel együtt az 1956-ot követő évtizedben megújuló magyar képzőművészet jelentős egyéniségeivé váltak. Berki Viola olajképein, grafikáin egy anekdotikus, mesélő világ képe bontakozik ki, amelynek kiindulópontja a történelem, illetve az irodalmi és a családi tradíció. Művein éppúgy megtalálhatjuk a népies felfogású Madonna alakját, mint Kossuth Lajos, Erzsébet királyné, Ady, Petőfi és Csokonai, a betyár Zöld Marci, vagy a 48'-as huszár és költő nagybácsi, Bulcsu Károly képét. Rézkarcain mivesen és finom vonásokkal részletezve ábrázolja az embereket, növényeket, állatokat. Képeiből türelem és a tárgy iránti szeretet árad. Mikor tehette, sűrűn járt külföldre, elsősorban a dalmát tengerpart kisvárosait és Itáliát kedvelte. Művészete a gyermekkor és a mediterrán világ ihlető forrásaiból táplálkozott.

A színes, néhol meseszerű képek után egy teljesen más világgal ismerkedtünk meg. **Diószegi Balázs**, az „utolsó magyar parasztfestő”, Kunszentmiklóson született, sokáig Nyíregyházán élt és dolgozott, majd 43 évesen, 1957-ben telepedett le Kiskunhalason, hogy közelebb legyen beteg édesanyjához. Itt találja meg fokozatosan végleges festői világát. Műveiben az évszázados tradíciójú rideg kun paraszti lét eszenciáját tömören és tiszta, ám expresszív színekkel képes összefoglalni. A fekete szín körülbelül a hatvanas évek végétől játszik olyan döntő szerepet Diószegi Balázs művészetében, mint a fehér Tóth Menyhértében. A paraszttársadalom két ünnepi színe, a fehér és a fekete festőileg kiválóan alkalmas a kontrasztos kifejezőmódra. Ennek egyik megjelenési formája a képeken sűrűn feltűnő varjú-motívum. Az 1970-es évek további gyakran visszatérő forma-motívumai a monumentálisan megjelenített emberpárok alakjai, valamint az öregasszony figurák. Különösen sokszor festi meg édesanyját. 1980-ban életművét Munkácsy-díjjal ismerik el. 1987-ben Kiskunhalas város közgyűlése létrehozta a Diószegi-gyűjteményt, 1997-ben művészi és pedagógiai tevékenysége megbecsüléseként Kiskunhalas város a díszpolgári kitüntetést adományozza számára.

A villa tetőtérében **Sáli Levente** Változások c. tárlatában nyomon lehet követni, hogy az elmúlt két évtized milyen változásokat hozott a szurrealistaként induló művész munkásságában- Az új technikák, új festékek hatására eljutott a vibráló neon színekig, lüktető formákig, majd a természet derűs, szinte impresszionista ábrázolásáig. Három éve homok animációval is foglalkozik, nagy sikerrel.

Az 1907-ben épült villa és a mellette lévő iskola közös udvarán hatalmas juharlevelű platánfa ad árnyékot a hűsölést keresőknek. Hatalmas törzsét csak hatan tudtuk körbeölelni. De sok mindent láthatott a történelem viharaiból ez az 1890 körül ültetett fa!

Utolsó programként **gyalogos városnézést** tartottunk, de előtte egy pizzázóban még magunkhoz vettünk némi frissítőt. A **református nagytemplom** előtt találkoztunk helyi idegenvezetőnkkel, Végső Istvánnal, aki sok érdekességet mesélt a város történetéről. A templom mellett látható az a szegyenkő, amely 1792-ig a templom kapuja mellett állt, és amire azokat a polgárokat ültették, akik vétettek a közösség erkölcsi szabályai ellen. A templom falán díszes márványtábla őrzi Csokonai Vitéz Mihály 1795-ös legációjának emlékét. Egy anekdotát is hallhattunk, amiből megtudtuk, hogy Csokonai nem igazán volt elégedett a vendéglátás színvonalával. Az történt, hogy a házigazda kitett elé egy szép halasi cserépedényt, amelynek aljába a KHV, azaz KiskunHalas Város pecsét volt belekarcolva, és megkérdezte Csokonait, hogy szerinte mit jelent ez a rövidítés. Mire Csokonai kurtán ennyit válaszolt: Kevés Hús Volt!

Megálltunk még a főtéren az **I. és II. világháborús emlékműveknél**, ahonnan szép rálátás nyílt a szecessziós díszítésű városházára. Az egyemeletes, tűztornyos **városháza** klasszicista részét 1833-34-ben építették, Fischer Ágoston tervei alapján. A szecessziós bővítés 1906-ban készült el. Ennek az épülettömbnek a részeként építették meg a **színház** épületét is mészhomok téglából, szintén szecessziós stílusban. Ma Városi Filmszínházként üzemel, benne 285 ülőhellyel. A terem nem csak filmvetítésekre használható, mivel van egy 50 négyzetméter színpadja, ahol sok városi rendezvény, felnőtt és gyermekszínházak, koncertek, különféle előadások kerülnek megrendezésre.

Végigsétáltunk a Sétáló utcán, majd a **Kossuth Lajos utcán**, amelynek régen Hajnal utca volt a neve. Hogy miért? Mert Kelet - Nyugat irányú, és hajnalban egyik végén kelt felt a nap. Régen is ez volt a város fő utcája, itt található a református gimnázium, művelődési ház, a már említett Berki Galéria, Csipkeház, sok bank- és középület. Az utca végében van hagyományosan a piac, előtte a Kuruc Vitézek téren a **Búsuló kuruc szobor** kardjára támaszkodó kuruc vitézt ábrázol. A szobrot a Rákóczi-szabadságharcban 1703. okt. 5-én e térségben harcolt kuruc vitézek közül hősi halált halt 234 katona emlékére emelték. A szoboravató ünnepségre 1904. nov. 27-én került sor. A korabeli fényképeken hatalmas tömeg látható, mind a mai napig megható megemlékezések színhelye. A szobor előtt monumentális kőlappal lefedett sír található az 1920-as évek óta, amelyben - méltó emléket állítva a kor katonáinak - a 234 elesett kuruc hős földi maradványai nyugszanak.

A rövid, de tartalmas városnézést követően buszra szálltunk és elindultunk haza, mert bizony már későre járt az idő. Tartogat még jó néhány érdekes látnivalót ez a szép, rendezett alföldi város, jövőre visszatérünk.

Ez a szép utunk a Bp. VI. kerületi Terézvárosi Önkormányzat pályázati támogatásával valósult meg, melyet tagjaink nevében ezúton is köszönünk.

Mógor Gabriella túravezető